

Poštuna plačana pri pošti 6101 KOPER - CAPODISTRIA * TISKOVINA * NDP

■ Občasnik Gledališča Koper in Obalnih galerij Piran ■
■ Letnik XVIII ■ Številka 1 ■ Februar 2020 ■
■ Brezplačni izvod ■ ISSN 1854-0449 ■

Gled gled

Premiera
v Gledališču Koper

Jašek

Rok Matek

**Igralec zori vse življenje,
do zadnje vloge**

Matjaž Briški

Začimbe življenja

Harold Pinter

Jašek

(The Dumb Waiter)

Prevajalec
Režiser in scenograf
Avtor glasbe
Kostumograf
Lektor
Oblikovalec svetlobe
Asistent režiserja

Zdravko Duša
Jaka Ivanc
Davor Herceg
Andrej Vrhovnik
Martin Vrtačnik
Jaka Varmuž
Ivan Loboda

Igralca:

Ben
Gus

Rok Matek
Blaž Popovski

Tonski tehnik **Alen Kump**, lučni tehnik **Martin Peca**, rekviziter in odrski tehnik **Vasja Bradač**. Maskerka **Sara Longar**. Vodja tehnike **Milan Percan**, odrski mojster **Franc Kramperšek**. Garderoberka **Anja Ukovič / Karolina Rulofs**.

Premieri

21. in 28. februarja 2020
v mali dvorani Gledališča Koper.

Predstava nima odmora.

Sezona 2019/2020
Uprizoritev 5

Igralski jubileji so priložnost za obračune, tudi številčne. Veste, koliko vlog ste do danes odigrali na odru koprskega gledališča, kolikokrat ste stali pred občinstvom?

Vlog in nastopov ne štejem, to delo prepuščam gledališki statistiki. Priznam pa, da sem se zdrznil ob številki 10 in za vsak primer dvakrat preštel leta, ki so pretekla od dneva, ko sem se zaposlil v Gledališču Koper. Res jih je deset!

Odhod na gledališko »obrobje« tudi za mladega igralca najbrž ni lahka odločitev? Zakaj prav v Koper?

Sprejel sem povabilo Katje Pegan, ponudila mi je službo v Kopru kmalu po premieri mladinske predstave *Blazno resno o seksu*, ki jo je na začetku leta 2009 režirala v kranjskem gledališču, jaz pa sem v njej nastopal kot gost. Predstav Gledališča Koper do takrat nisem poznal, še vedno pa se dobro spominjam, da je bila odločitev, da sprejemem službo, najprej intuitivna in je v zavestno in močno prerasla šele po najinih prvih pogovorih o repertoarju in možnostih za moj igralski razvoj.

Ima igralec v številčno tako majhnem igralskem ansamblu, kot je koprski, več možnosti za umetniški razvoj?

Ima! V tako majhnem ansamblu lažje dobiš priložnost, da se preizkusiš v vlogah, s katerimi prevzemaš odgovornost za celotno predstavo, za njen ritem in njen tempo. Prav tako hitreje spoznaš proces nastajanja predstave in njen mahanizem, saj si tesneje povezan z vsemi ustvarjalci, s čimer ne pridobiš le igralskih izkušenj, temveč do zadnje podrobnosti spoznaš tudi tiste gledališke poklice in posameznike, ki so pomembni za potek predstave, vendar jih na odru ne vidimo. Ker smo majhen kolektiv in zato prisiljeni vstopati v soprodukcije z drugimi gledališči ali v goste vabiti igralce drugih gledališč, z njimi v naš kolektiv vstopajo nove ideje, nova razmišljanja in novi pristopi, in vse to nas le bogati. Sam verjamem, da kot mlad igralec v številčno močnejšem ansamblu nikoli ne bi imel priložnosti tako zgodaj sodelovati z igralci, s katerimi sem si vedno želel. V predstavah Gledališča Koper pa so mi prišli naproti sami kot gostujoči igralci. Delo v majhnem ansamblu igralca resnično bogati kot ustvarjalca in kot človeka, možnosti za igralski in tudi osebnostni razvoj pa so zato seveda večje.

Vas res nikoli ni zamikalo, da bi zapustili Koper in si poiskali delo v drugem gledališču?

Nikoli, res nikoli nisem razmišljal o tem, da zapustim koprsko gledališče, priznam pa, da sem se v trenutkih ustvarjalnih kriz in v vrtincih popolne neustvarjalnosti večkrat spraševal, ali naj z delom nadaljujem ali naj nekaj časa predahnem in nato nadaljujem. Ker vem, da gre pri večini ustvarjalcev v takšnih trenutkih za prehodna obdobja, sem takrat le potrpežljivo počakal na naslednji igralski izziv in se prepustil novemu ustvarjalnemu navdihu.

Pogosto se zgodi, da igralec takoj po akademiji veliko doseže, potem pa zaradi tega ali onega usahne. Se motim, če rečem, da je pri vas prav nasprotno – da vaš čas šele prihaja?

Morda je res tako, tudi zato, ker danes na življenje gledam drugače kot pred leti. Vrsto let sem namreč življenje dojemal kot pot z jasnimi cilji, ki jih je treba za vsako ceno doseči. Danes vem, da ciljem ne gre slepo slediti, in če sem bil nekoč trdno odločen, kaj me – tako v življenju kot v gledališču – zanima in kaj sploh ne, si danes puščam vrata odprta in ne sprejemam več strogo začrtanih mej. Z leti sem postal manj strog do sebe, mehkejši, in življenju sem dal priložnost, da me tudi presenetijo. Nikoli, na primer, si ne bi mislil, da bom začel pisati, v zadnjem obdobju intenzivneje, in danes celo razmišljam, da pisanje pošljem v branje ... Zavedam se, da moram še veliko raziskovati, da me čaka še veliko vsebin, o katerih želim spregovoriti, in likov, ki jih želim odigrati. Sem v letih zorenja, v obdobju, ko o vsem lahko razmišljam bolj poglobljeno. Mislim, da gre pri vsem tem za nekakšno notranjo rast, predvsem pa strast, ki me znova dela živega, mladega, me odpira in širi moj igralski obseg.

Je življenjska zrelost pogoj za igralsko zrelost? Kdaj dozori igralec?

Definicijo zrelosti je pri ustvarjalnih poklicih, tudi igralskem, težko postaviti. Raje bi rekel, da igralec zori vse življenje, do zadnje vloge, do zadnje predstave. Z vsako vlogo, z vsako predstavo, morda le z repliko, za katero si lahko reče, da je v predstavi dobro zazvenela, pridoda kamenček k nikoli dokončanemu mozaiku zrelosti. Če že mora nekaj pomeniti, igralska zrelost pomeni morda le to, da si upaš spopasti z likom, iti do roba in čez, in vedenje, da boš, četudi zatavaš v labirint, našel pot iz njega.

Je z vašim zorenjem povezana tudi odločitev, da ne sodelujete več pri komercialnih projektih?

Ja, tudi z zrelostjo, pa čeprav imam na snemanje nadaljevanke *Usodno vino*, ki mi je prinesla široko prepoznavnost, prijetne spomine. Zavrnil sem kar nekaj vabil k sodelovanju pri televizijskih šovih in drugih komercialnih projektih, saj vem, da bi takšno delo od mene terjalo veliko energije in še več odrekovanja. Ohraniti hočem svoj notranji mir in zdravje, predvsem pa si želim imeti dovolj časa za branje in naravo. Seveda ostajam odprt za komercialne projekte, toda ob delu v matičnem gledališču, bi bila v tem trenutku odločitev za takšno delo tvegana.

Še vedno najdete čas za delo z mlajšimi, ljubitelji, tako v Kopru kot v Laškem, od koder prihajate?

Zanje si čas preprosto vzamem. Delo z mladimi, ki jih zanimata svet igre in gledališča, me veseli in izpolnjuje. V Laškem sem kot srednješolec tudi sam odigral nekaj manjših vlog in se pred dvema letoma odzval vabilu skupine, da postanem njihov mentor. V Kopru pa sem s študenti različnih fakultet sodeloval v okviru projekta

Igralec zori vse življenje, do zadnje vloge

Pogovor z Rokom Matkom ob 10-letnici njegovega delovanja v Gledališču Koper in pred premiero Pinterjevega Jaška

ŠtudenTeater, ki je v lanski sezoni potekal pod okriljem Gledališča Glej. Mladim Laščanom, srednješolcem, znanje predajam s pogovori o gledališču in gledališki obrti, spodbujam jih, da povedo, kako razmišljajo o življenju, o gledališču, katere teme jih zanimajo, v čem vidijo material, ki bi bil vreden uprizoritve, in jim nato pomagam njihove zamisli konkretizirati na odru. Študentom v Kopru sem pomagal le z obrtniškimi »prijemi« in režijskimi napotki, da je dogajanje na odru zaživelo, postalo bolj prezentno.

Če vas televizijski gledalci prepoznavajo po liku Roberta Recerja iz *Usodnega vina*, vas gledališko občinstvo prepozna po vlogah, odigranih v glasbenih komedijah. Ste v tem žanru najbolj »doma«? Najbrž sem, saj me petje spremlja od malih nog, petje na odru pa od drugega letnika akademije, ko smo študentje za izpit iz gledališkega petja uprizorili muzikal *Kabaret*. Takrat sem na odru prvič preizkusil svoj pevski in plesni talent in od tedaj me gledališko petje spremlja povsod. V srednji šoli sem sicer prepeval v pevskem zboru, vendar je gledališko petje drugačno; pesem moraš spremeniti v zgodbo, jo dobro odpeti, hkrati pa z njeno interpretacijo občinstvu zlesti pod kožo. Iskanje najboljše interpretacije, to, kako čustvo prenesti na določeno mesto v pesmi, ima zame še posebno draž.

Poleg petja sta vaš »zaščitni znak« prepoznaven glas in izborna izreka, slednja je pri igralcih večkrat prezrta. Zdi se, da vas dobra izgovorjava še posebej zanima?

Slovenski jezik me je navduševal že kot srednješolca, tudi literatura, ki sem jo z veseljem prebiral na glas. Pozneje, na akademiji sem najbrž tudi zaradi tega neizmerno užival na predavanjih iz tehnike govora, kjer smo s posebnimi vajami razvijali svoj govorni aparat, pa tudi pri odrskem govoru, pri katerem je poudarek na pravilnem naglaševanju besed. Takrat sem si postavil izziv, da bom do konca šolanja enako hitro kot berem sposoben pravilno naglaševati besede. Vsi igralci prihajamo iz narečno različnih območij, zato so nam nekateri naglasili bolj domači, spet drugi bolj tuji, in to je ovira, ki bi jo moral premostiti vsak dober igralec.

Vam je uspelo?

Tako dramska igra kot usvajanje govora sta tek na dolge proge, vsaka nova vloga je tudi nov izziv v govornem smislu. Različne vloge zahtevajo različne jezikovne zvrsti – od zbornega preko knjižno-pogovornega do

Foto: Jaka Varmuž

niže pogovornega jezika in narečij –, ki jih mora igralec osvojiti, da bi te skozi vlogo in igralčeve emocije na odru lahko zazvenele povsem naravno. Če igralcu to ne uspe, bo njegov govor kot naučen in v nasprotju z likom, vlogo. Ne glede na to, kako bom ta ali oni stavek povedal, se na odru nenehno zavedam, da mora ta seči tudi do gledalca v zadnji vrsti.

Imate za odrski govor vzornika?

Imam. Prvi moj vzornik je bil igralec Jurij Souček, še v času, ko smo otroci njegove interpretacije pravljic poslušali na kasetah, drugi pa je občasni gost našega gledališča igralec Aleš Valič. Prav ob njegovih predavanjih sem začel razmišljati o magisteriju iz umetniške besede in verjamem, da ga bom, ko mi bo čas dopuščal, tudi vpisal.

Igralci k vlogam pristopate različno, vi predvsem razumsko, manj intuitivno. Zakaj?

Prve in zato vedno kaotične vtise in razmišljanja o besedilu in vlogi poskušam umestiti v nekakšen red in iz njih ustvariti ogrodje, iz katerega se lahko vedno znova spustim v spontani kaos. Da lahko ustvarim takšno ogrodje, moram o liku, ki ga igram, vedeti vse, če pa želim v tekstu in liku poiskati vzporednice s sodobnim

časom, moram prav tako vedeti, kaj želita režiser in predstava sporočiti gledalcem. V procesu študija predstave se to razumsko zasnovano ogrodje v odnosu do režiserja in soigralcev lahko spreminja, vendar ga v nekem trenutku »shranim«, nanj pozabim, pomaga pa mi, da sem lahko iz vaje v vajo in vse do premiere bolj spontan.

Na koprskem odru smo vas videli tudi v karakterno zahtevnejših vlogah bolj negativnih likov. Kaj je tako privlačnega na njih?

Njihova kompleksnost! Ni dovolj reči le, da je ta ali oni lik negativen, v njih je treba najprej odkriti in raziskati njihovo ozadje, probleme, konflikte, se vprašati, ali imajo opravičilo za svoja dejanja, in nato vse to odigrati na odru. Takšne vloge zahtevajo nekaj igralskega poguma in hoje po robu, saj moraš, če želiš takšne like tudi dobro odigrati, delček te negativnosti poiskati v sebi. Moja prva vloga v Gledališču Koper je bil problematični najstnik v Bergovem *Podžigu* in morda je prav takrat Katja Pegan v meni prepoznala igralsko prepričljivost v negativnih likih ter me zato v podobnih vlogah zasedla tudi v sezonah, ki so sledile.

V Jašku igrate enega od dveh plačanih morilcev, ki čakata na navodila »delodajalca« in na svojo

naslednjo žrtev. Bolj pomembno kot to, koga morata ubiti, v igri kmalu postane vprašanje, kako zapolniti čas, kako pregnati praznino ... Lahko v tej luči sploh še govorimo o negativnem liku?

Morilce si največkrat predstavljamo kot inteligentne, preračunljive in samozavestne posameznike, ki morajo dobro poznati svojo nalogo in vse okoliščine, da sami ne izgubijo življenja. Pinterjeva morilca sta drugačna, med čakanjem na žrtev se zapleteta v povsem nesmiselne, nelogične, celo absurdne situacije in dialoge, ki jih od dveh poklicnih morilcev ne bi pričakovali. Takšno besedilo in njegov podtekst, predvsem pa režiserjevo branje, po katerem sta morilca pravzaprav angela, ki odločata o usodi »kandidatov«, najini vloži postavita v drugačno luč in nama ponujata drugačen, poglobljen razmislek o njuni usodi – usodi dveh eksistenc, ki v podobnih okoliščinah opravljata vedno enako delo. Nista negativna lika, prej tragikomična, obsojena na preganjanje časa in na pogovore o banalnih, zanju pomembnih rečeh, na izgubo socialnih stikov in prijateljskih odnosov, saj sta zaradi vedno novih nalog obsojena le na družbo drug drugega. Ljudje, ki ostanejo brez zgodb, se lahko ukvarjajo samo z banalnostmi.

Literarna zgodovina je Jašek opredelila za komedijo. V čem je njegova komičnost?

Prebral sem, da so za dramatiko absurda značilni liki, ki v očeh gledalca ne veljajo za najbolj pametne in je zaradi njih gledalcu tudi nerodno. Za premik h komičnemu je v *Jašku* dovolj že to, da obravnava situacijo, ki se v realnem ne bi mogla zgoditi in je v zgodbi o dveh najetih morilcih gledalec tudi ne bi pričakoval. S soigralcem Blažem Popovskim bova morala slediti miselnemu toku najinih likov, se izgubljeni v dialogih o povsem postranskih rečeh – o tem na primer, ali je pravilno reči »prižgati« ali »pristaviti« kotliček – in če nama bo uspelo, bo uprizoritev močna, prezentna in tudi učinkovala bo zabavno, komično.

Ob igralskih jubilejih se igralci občinstvu predstavijo v uprizoritvah, v katerih igrajo nosilne vloge. So vas v vlogi Bena zasedli na vašo žejo?

Jaška gledališče prvotno ni umestilo na repertoar zaradi mojega jubileja, upam pa, da se bo ob premieri izkazalo, da je bila vloga kot nalašč za to priložnost. Vesel sem, da sem znova sodeloval z režiserjem Jako Ivancem, s katerim sva tokrat prvič vstopila v povsem novo tekstualno predlogo, tako drugačno od komedij in muzikalov, ki sva jih ustvarila doslej. Tokrat sva si morala prisluhniti drugače, z drugega zornega kota, kar pa ni bilo težko, saj se zelo dobro poznavava. Prav tako sem vesel, da sem lahko izmenjeval mnenja in se učil tudi od mlajšega igralskega kolega Blaža Popovskega, ki šele končuje akademijo. Mislim, da sva bila uigran igralski tandem in da bo to opaziti tudi v predstavi. ■ **Miha L. Trefalt**

Intervju je bil v skrajšni obliki objavljen 18. decembra 2019 v prilogi Primoskih novic Tantadruj.

Začimbe življenja

Če je književnost samo sol hrani, ki je življenje, potem ne maram preslanih jedi. Dokler pa pisana beseda zrcali srž življenja, je vedno zaželena začimba v recepturi te hrane. Ker svet bo šel v maloro tistega dne, ko se bodo ljudje začeli voziti v prvem vagonu, literatuta pa v drugem. Prava dramatika, ki je mogoče na prvi pogled le struna besed, napeta na fizično prekló, ne daje odgovorov na življenje, temveč jih le postavlja. Pravo vprašanje pa seveda je, kako ta vprašanja živeti. Pogosto avtor, dramatik meša besede, kakor da bi pisal z žlico, da so videti kot pijane kokoši, ki tarnajo in zateglo javkajo skozi besedilo. Vendar čar izrečenega ter napisanega ni v povedanem, temveč v zamolčanem, v tisti začimbi, ki se nam izmuzne med lenimi stranmi našega branja. Ker dramatika počiva tudi v nezavednem, ne samo v zavesti. V vsem, tudi tam, kjer se morda problemi ne kažejo kot izraz zavestne volje oziroma odločitve. In seveda, celota je vedno več kot skupek posameznih delov, kot je prava drama vedno več kot le seštevek umetelno zapisanih besed.

Dramatika tudi po svoji primarni želji, da bi bila uprizorjena, teži k neizrekljivosti, skrivnostnosti, zmuzljivosti. Zato tudi toliko premorov med besedami, nedokončanih stavkov, nelogičnih zaključkov, ker vse to kliče k gledališki upodobitvi drame ... Zato je dramatika kot zrcalo življenja, večin absurd, pri katerem nikoli ne veš, kaj se skriva v zaprti ovojnici. Dramatika je sestavljanka, puzzle, le da se ti delčki med seboj pogosto ne ujemajo. Tako kot življenje (ta adamska zemlja, ki je sikajoč laboratorij želja), ki ni nič slabše, kakor je ... In to je dovolj dobro za nas. Življenje, kot tudi dramatika, brez temne plati, nedosegljivosti, skrivnostnosti ni življenje. Prav to spoznanje, če želite, filozofsko, umetniško odkriva negotovost, mejni položaj, slepoto, krivdo, strah, tesnobo, smrt. Prav v dramatici – umetnosti – človek na poseben način sporoča in analizira protislovnost sveta, tega, česar ne more neposredno razumeti.

Svet, v katerem živimo, na prvi pogled deluje usklajeno in logično, v resnici pa je ta svet zmeden, hermetično zaprt. V takem svetu vsaka minuta šteje, tlači in obtiči v nas ... Čakamo le na to, da bodo minile ure dneva, misleč, da nas njihovo minevanje pelje k nečemu novemu, boljšemu. Žive nas ohranjajo dolgočasne ustaljenosti, to, kar je življenju odveč. Odsotnost dejanj nadomeščamo s trajnim suspensom kot na pol

Foto: Jaka Varniš

Foto: Jaka Varmuž

napisan roman. Živimo zgolj v domišljiji, ki je pobeg pred shrljivo resničnostjo sveta, zlagano prepričani, da ima vsak svojo unikatno zgodbo ali vsaj snov zanjo. Življenje je nogometna tekma; veliko napetosti in malo golov ...

Ker čas teče in vse mine, ostaja zgolj vprašanje, s čim ga zapolniti, ker s(m)o vsi zadaj za nekaj rund. In človek je vedno sam kot žebelj na steni. Špajza je prazna in ljudje smo iztrgani iz udobnega dima v krčmi, umazano čedni sivimo od dolgočasja. In ni pravega čaja brez piškotov. Tako kot se tudi k pivu prileže čips, čeprav postan. Vendar je včasih bolje, da pustiš čaj, da povre, ne da bi mu priskočil na pomoč. Ker mogoče res ni pravi čas za čaj in je v piškotih strup za plevel. In tudi če potrka na vrata, se ne odzoveš, ker ne bo vsakič potrkalo na prava vrata. Na koncu ne naredimo nič drugače, storimo povsem enako. Čudna je nagnjenost k ponavljanju.

Občutki so nestalni, preobrazijo se v spomin, spreminjajo se in plešejo, prekrijejo lahko tisto, kar je bilo izrečeno in slišano. Toda naposled vstanejo iz vreče spomina in nas vedno izdajo. To zmeraj zvišuje vero v lastno krivdo. Čeprav ni vedno jasno, kdo je vlekel, niti ne, kdo je snoval in kdo je izvajal ukaze. Pustimo, da minevajo dnevi. To je najboljši način, da se zadeve v stvarnosti razpršijo in razkrojijo. Tako nam za vedno ostanejo v mislih in vedenju, tam gnijejo in surovo zaudarjajo. Ne praskaj se, kjer te ne srbi. Zato nikoli nihče nič ne sliši. Tudi revmo si nakopljemo, ker cele dneve preležimo med istimi rjuhami, ne vedoč, kako diši vonj našega telesa. Za vse to ni časa, človek nenehoma skače sem ter tja, od tesnobe do preplaha, od groze do izbruha veselja, in vsak dan je zadnji, če ne edini. Na teh vrtovih ne raste drugega – samo perilo, ki je že zdavnaj zgubilo vonj telesa.

In s postrežbo hrane je kakor z življenjem. Nikoli ne veš, ali boš dobil tisto, kar si si zaželel. Nihče pa ne mara delati s praznim želodcem in tak, jezen, zrezkovo rdeče volje, odkorakaš v mrak. V mračno mesto, ki je grič iz samih oken in ki je že začelo grešiti.

Foto: Jaka Varmuž

Naposled vstopiš v s prahom počekani lokal, kjer menjajo lastnike čez noč. V plac, ko je še tema. Ker za take prostore si vedno prezgoden. Človek si vsega, kar si naden, ne more sneti. Tam imajo oddelke za vsako stvar. Prideš v sobo, ki je nikoli prej nisi videl, prespiš cel dan in potem spet greš; kot umirajoča solata. Ker v tej sobi ni okna, ki pretaka solze, in v njem se ne zrcalijo potoki naše zavesti. Vsak človek je pripravljen obrniti pogled stran ... Ne, tega ni bilo, to se ni zgodilo, tega nihče ni videl. Nobena laž pa nima učinka, če ji ne verjamemo.

Življenje na pragu konca ne predstavlja drugega kot spirale spomina, ki zdrgnejo čas, da je gladek kot led. In vsaka stopnica na tej poti je kakor kos mila, da ti spodrsne v jašek. Če je plovec pokvarjen, vedno splakni straniščno školjko, ker nikoli ne veš, kdo bo počistil za tabo. Vseeno je, kdo

Foto: Jaka Varmuž

odloča. Vse je neprijetno, nepovrnljivo. In na koncu se vse izide! Čas te vedno obrije z raskavim jezikom, ki je sladek kakor brivska britev. Človek ne umre, kadar bi moral, temveč ko more.

Življenje je oskubljeno perje sanj, ki bo izsesalo naše duše in jih pljunilo v nebo. Potem bomo vstopili v tisto temo, ki ji dolgujemo svojo luč. In mrtvi ne potrebujejo prijateljev, ker za mrtvega človeka ni jutrišnjega dne. Ko smo mrtvi, se dvomi in bojazni razblinijo. Ni nam treba poslušati besed niti si postavljati vprašanj. Še en razlog več, da se mrtvi ne vračajo, kvečjemu kot duhovi, potem ko smo pokopali razgaljeni vodomet svojega jaza.

Ker tam ni mesta, ki hrumi in se preriva ter vali med ulicami kakor žolca, ponoči pa zasmrči kakor pivovarna, ki vleče svečo v nos. Tam tudi ni sončevih vžigalic, ki bi prižgale jutro v mestu, ki začne razgrajati kakor pijan podeželski župnik. Vendar življenje vedno znova požene kot seme skozi razpoke v zemlji. Sonce bo zopet viselo griču na rami in znova popilo roso na polju, dopoldne pa bo še enkrat več leno zažehalo skozi mesto. ■ **Matjaž Briški**

Harold Pinter in Jašek

V londonski židovski krojaški družini rojeni Harold Pinter (1930–2008) velja za enega najvplivnejših britanskih dramatikov 20. stoletja. V več kot pet desetletij dolgi karieri je napisal 32 dramskih besedil, 24 filmskih scenarijev, izdal 7 pesniških zbirk in režiral 50 gledaliških uprizoritev. Za svoje delo je prejel prav toliko nagrad, med njimi Nobelovo nagrado za literaturo (2005), kjer so v utemeljitvi zapisali, da »njegove drame odkrivajo nevarnosti vsakdanjega brbljanja in bralce silijo, da vstopijo v zaprte sobe tesnobe«.

Pinter je svojo umetniško pot začel kot igralec. Po nedokončanem študiju na Kraljevi akademiji za dramsko umetnost in dveh semestrih na Central School of Speech and Drama je sodeloval z različnimi igralskimi skupinami, dobil nekaj manjših vlog na radiu BBC in leta 1957 na pobudo prijatelja, igralca in režiserja Henryja Wolfa v samo štirih dneh napisal svojo prvo igro *Soba* (*The Room*). Besedilo se je uvrstilo na študentsko dramsko tekmovanje, uprizoritev je doživela razmeroma dobre kritike, pohvalil ga je gledališki kritik Sunday Timesa Harold Hobson, ki je leto pozneje ob londonski premieri *Zabave za rojstni dan* (*The Birthday Party*), ki je prejela uničujoče kritike in so jo po tednu dni umaknili s programa, zapisal: »Pripravljen sem postaviti na kocko ves svoj ugled dramskega kritika s tem, ko pravim, da ima gospod Pinter, sodeč po njegovem delu, najbolj izviren, vznemirljiv in zanimiv talent v gledališkem Londonu.«

Jašek (*The Dumb Waiter*) je po *Sobi* in *Zabavi za rojstni dan* tretja igra, ki jo je Pinter napisal do konca poletja leta 1957. Krstno so jo uprizorili v gledališču Kleines Haus v Frankfurtu februarja 1959, prvo britansko uprizoritev pa je dočakala v prvi sezoni londonskega gledališča Hampstead Theatre Club (danes Hampstead Theatre) 21. januarja 1960.* Eno dejanko je režiral ustanovitelj in prvi umetniški vodja tega gledališča James Rose-Evans, ki je igro uvrstil v program sezone kmalu zatem, ko so jo leta 1959 zavrnili v igranem programu BBC, češ da je za televizijske gledalce »preveč obskurna«. Občinstvo je uprizoritev *Jaška* dobro sprejelo, zato so jo le mesec in pol pozneje presneli v Royal Court Theatre na West Endu in jo uprizarjali skupaj s *Sobo* v režiji Anthonyja Pagea, umetniškega vodje Royal Courta. Kritik, ki si je predstavo ogledal, je zapisal: »Na West Endu le redko navdušeno pozdravimo presenetljiv in nepremagljiv talent Harolda Pinterja /... / Za obe igri je najprej treba zapisati, da sta izredno zabavni. Ne gre za besedni humor, temveč za komičnost najboljše vrste, ki izhaja iz značajev. Njuna druga odlika je posredno in zato toliko bolj zanimivo razkrivanje strahov in nasilja našega časa, tretja pa izjemno in ostro opazovanje osebnosti; na primer globoko in vznemirljivo nasprotje med Benovo in Gusovo ravnodušnostjo do zločina, ki ga bosta izvršila, in njunim skoraj osupljivim zanimanjem za žrtev prometne nesreče.« Ko je mesec dni pozneje krstno uprizoritev doživela še igra *Hišnik* (*The Caretaker*), ki je prejela nagrado in je doživela več kot 400 ponovitev, so se Pinterju odprla vrata tudi na tuje odre; *Jašek* je ameriško premiero dočakal decembra leta 1962 v gledališču Encore Theatre v San Franciscu, od tam pa je hitro zavzel tudi evropske odre in leta 1985 končno še televizijske ekrane v produkciji BBC.

Med več kot dvajsetimi Pinterjevimi filmskimi scenariji najdemo štiri, ki jih je napisal po svojih dramskih predlogah, med njimi tudi scenarij, po katerem je Robert Altman leta 1987 v Kanadi posnel televizijski film v dveh delih *Basements*; prvi del je ekranizacija *Jaška* (vlogo tokrat mlajšega Bena je odigral John Travolta, vlogo Gusa Tom Conti), drugi ekranizacija *Sobe*. Dobro desetletje pozneje je scenarij po dramski predlogi napisal še srbski filmski režiser Slobodan Z. Jovanović in v produkciji umetniškega programa RTV Srbije – Televizije Beograd posnel film *Brez pogovora* (1999); v vlogah plačanih morilcev sta nastopila Boris Komnenić in Dragan Petrović Pele.

Slovensko občinstvo se je s Pinterjevo dramatikom prvič srečalo leta 1967, ko je ljubljanska Drama le dve leti po krstni izvedbi v Londonu uprizorila Pinterjevo družinsko dramo *Vrnitev* (*The Homecoming*) v režiji Žarka Petana, medtem ko je na prvo slovensko uprizoritev *Jaška* čakalo precej dlje, kar tri desetletja; v prevodu igralca Uroša Potočnika in v režiji W. Franka so eno dejanko leta 2000 pod naslovom *Futrlift* prvič uprizorili v KUD France Prešeren v soprodukciji s Frank teatrom iz Ljubljane. Leta 2004 so besedilo – tokrat z naslovom *Strežni jašek* – uprizorili kot zaključno produkcijo 4. letnika AGRFT (prevajalka in režiserka Špela Stres), dve leti pozneje v Slovenskem mladinskem gledališču (prevajalec Zdravko Duša, režiser Vito Taufer) in leta 2011 pod naslovom *Mutasti natakar* v Mestnem gledališču Ptuj (prevajalec Tomaž Onič, režiser Jernej Kobal). Na slovenskih odrih so Pinterjeve drame skupaj doživele 22 uprizoritev. ■ M. L. T.

* Hampstead Theatre je v program letošnje jubilejne sezone ob šestdesetletnici delovanja, poimenovali so jo »klasična«, uvrstil štiri dramska besedila, ki so v preteklih desetletjih zaznamovala delovanje tega gledališča, med njimi tudi *Jašek*.

Foto: Jaka Varmuž

Projekt koprške »zidne galerije«, ki zadnje leto deluje pod pokroviteljstvom Luke Koper, je vsekakor pozitivno zastavljen, saj predstavlja primerno dobrodošlico in nagovor za turistične obiskovalce, ki iz ladijskega potniškega terminala vstopajo v naše mesto, hkrati pa zelo primerno vizualno plemeniti naš javni prostor. Zato je pomembno, kaj tukaj razstavljamo.

O b koncu leta 2019 je bila na osmih panojih naše wall gallery postavljena trinajsta razstava fotografij. Dragan Zlatanović je Koprčan. S fotografijo se resneje ukvarja dobro desetletje. Njegovo ustvarjalno področje je poročna fotografija. Je član mednarodnega združenja avtorjev, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo (WPJA), in prejemnik nekaj mednarodnih priznanj, ki jih to združenje podeljuje. Zlatanović ni profesionalni fotograf, vsekakor pa je izkušen in več profesionalne izvedbe. Skratka, njegove fotografije izpolnjujejo vse zahtevane parametre in postulate izvedbene kakovosti. To so kompozicija, zorni kot, svetlobna skladnost in urejenost, kontrastnost, torej prave mere ostrine in pravilne mehkebe itd. Dobro fotografijo, katere temeljni gradnik je svetloba, opredeljujejo pravilno udarjena razmerja omenjenih elementov.

Nagrada Borisu Cavazzi

U pokojeni član Gledališča Koper, igralec in režiser Boris Cavazza je vrsti nagrad za gledališke in filmske dosežke nedavno dodal še eno. Na Kalifornijskem filmskem festivalu žensk (*California Women's Film Festival*), ki je sredi januarja potekal v Los Angelesu in na katerem se je s celovečernim filmom *Igor in Rosa* predstavila tudi tržaška režiserka Katja Colja, je Cavazza za vlogo Slovence Igorja prejel nagrado za najboljšega igralca po izboru žirije; ta pa je filmu podelila še nagrado za najboljši film in za najboljši tujejezični film. Film *Igor in Rosa* (zgolj *Rosa* na tujih festivalih), ki govori o dolgoletni ljubezni, postavljeni na preizkušnjo zaradi smrti otroka, se je med 60 filmi uradne selekcije potegoval za nagrade v sedmih kategorijah. ■

Dragan Zlatanović Ti in jaz

Foto: Milan Percan

Fotografija je v zadnjih letih radikalno spremenila naša življenja. Vsi smo postali fotografi, fotografija je prisotna na vseh področjih, vse je dokumentirano. V vsakem trenutku nastane na Zemlji velikanska množica fotografij. Sodobna tehnično strojna oprema tudi povprečnemu uporabniku brez vsakega znanja omogoča zavidljive rezultate. Zato je v tej množici podob težko najti ločnico med povprečnim, vsakdanjim in tistim, kar je primerno razstavljati, torej javno izpostaviti kot pozitivno. Govorimo o umetniškem presežku, o fotografiji, ki teži k umetniškemu artefaktu. Prva stopnja v tej smeri je slogovni način, torej avtorska izvedbena forma. Zlatanović ima svoj slog. Ob izvedbeni dovršenosti gre tu za specifično estetizacijo, kar je jasno vidno oziroma potrjuje tudi izbran cikel osmih podob, ki ga postavljamo na ogled na naši zidni galeriji. Vzorčna serija fotografij, ki je nastala v daljšem nekajletnem obdobju na različnih delih Evrope, izkazuje avtorski način, slogovni pristop, ki ga opredeljuje svojstvena uprizoritev dogodka. Avtorska estetika Zlatanovića ne temelji na »oprani«, »polikani« lepoti, torej

»nastavljeni« lepoti, ampak lepoti realnega. Lepoti »svetlobe ujetega trenutka«. Zlatanovićeve protagonisti, saj gre večinoma za fotografije, na katerih so uprizorjeni ljudje, niso manekeni, niso inscenirano postavljeni v kader, ampak so resnični ljudje, ujeti v resničnih dogodkih, situacijah. Lahko bi rekli, da se tu odkriva nekakšna iskrena lepota, globoka lepota, lepota resnice. Fotografije so izvedene v črno-beli tehniki, ki avtomatično arhaizira in daje občutek preteklega oziroma uvaja časovnost v doživetje podobe, kar je slogovna karakteristika omenjenega dela. Splošno nas Zlatanovićeve dela spominjajo na šestdeseta, sedemdeseta leta dvajsetega stoletja, saj je v njih prisotna nekakšna žanrska oblika, ki pri zajemanju prizora daje občutek preteklega v sodobnem.

Tehnična brezhibnost in slog preko izraznosti poudarjata vsebino, ki je pri artističnem dejanju ključna. Naslov *Ti in jaz* vsekakor napeljuje na medčloveške odnose. Poroka je okolje, dogodek, v katerem avtor razvija sporočilo. V ustaljeni slogovni maniri se Zlatanović ozira v resnični svet. Izraznost temelji na paradoksu, nenavadnosti dogodka znotraj nekega dogodka (protokola poroke). Njegov objektiv lovi vzporedne prizore, drobne trenutke, ki morda ne sodijo k slovesni formi poroke, vendar so kot napaka v idealnem pravzaprav najprodnornejša resnica. To je model njegove sugestivne izraznosti, ki privede do podvojene in poglobljene vsebine. Ujeta realnost, ki skozi dokumentacijo, dogodek nastavi vzdušje in zastavi zgodbo. Z nizom osmih razstavljenih slik doživimo zgodbo, ki oscilatno poudarja občutja veselja, vznichenosti, zamišljenosti, romantike, razdvojenosti, truda in težav, različnosti, vendar ljubezni. Vse skupaj sklence podoba, na kateri dva moža sestavljata svetlobni napis LOVE. Ljubezen je najvišje sporočilo, ki ga avtor posreduje. Ljubezen kot globok odnos, ki predstavlja spoštovanje, tolerantnost, strpnost in sodelovanje, je edina varna pot za prihodnost človeštva. V svetu sprememb, podnebnih, ekoloških, socioloških ipd., ki nam niso najbolj naklonjene, je odnos med ljudmi najpomembnejši. In vse skupaj se začne pri »ti in jaz«. ■ **Dejan Mehmedović**

9. festival Pri svetilniku je presegel pričakovanja

Festival gledaliških predstav za mularijo Pri svetilniku, ki je med 28. septembrom in 14. novembrom lani potekal v Gledališču Koper, je presegel naša pričakovanja. V 49 festivalskih dneh je gledališke predstave in spremljevalne dogodke obiskalo kar 8829 otrok in njihovih spremljevalcev.

Foto: Lana Mršnik

Festival je že tradicionalno minil v znamenju gledaliških predstav, smeha, zabave in spremljevalnih pedagoških vsebin. Mladi obiskovalci – večinskemu deležu šoloobveznih otrok so se tokrat znova pridružili tudi vrtčevski – so si ob ponovitvah najuspešnejših otroških predstav iz prejšnjih sezon lahko ogledali tudi tri premierne: najmlajšim smo namenili Župančičeve *Mehurčke* v režiji Jake Ivanca (premiéra 19. oktobra, 24 ponovitev), nekoliko starejšim komično kriminalko *Super reva* Tatjane Doma in Jaše Jamnika, ki je predstavo tudi režiral (premiéra 28. septembra, 10 ponovitev), učenci 9. razredov osnovnih šol pa so si

lahko ogledali »avtistično detektivko« po romanu Marka Haddona *Skrivnostni primer ali Kdo je umoril psa* v režiji Renate Vidič (premiéra 8. novembra, 4 ponovitve). Pri slednji je pred predstavo vedno potekal kratek pogovor o avtizmu.

Organizacijo pedagoškega spremljevalnega programa je tokrat prevzela gledališka pedagoginja Vanja Korenč. Ob pomoči sodelavcev – igralca Igorja Štamulaka, režiserjev Renate Vidič in Ivana Lobode, dramaturga Mihe Trefalta ter lučnega tehnikarja Martina Pece – je otroke podrobneje seznanila z gledališčem, delom in poklici

v njem, s procesom nastajanja predstave, z gledališkimi improvizacijami in gledališkim bontonom. Z mladim občinstvom se je pogovarjala o predstavah, ki so si jih otroci ogledali. V okviru spremljevalnih pedagoških vsebin se je zvrstilo kar 36 od skupaj 80 dogodkov.

V Gledališču Koper smo tokrat še posebej ponosni na obiskanost festivala, ki je presegla pričakovanja, saj si je predstave ogledalo rekordnih 8829 otrok iz skupno 31 osnovnih šol, vrtcev in vzgojno-izobraževalnih zavodov iz MO Koper (11), občin Izola (3), Piran (6), Ankanan (2), Hrpelje (1), Ilirska Bistrica (3), Komen (1), Ajdovščina (1), Vipava (2) in Postojna (1). To govori v prid pred desetletjem začrtane festivalske poti in takrat dane obljube Gledališča Koper, da si bo vsak otrok iz koprške občine vsaj enkrat na leto ogledal gledališko predstavo. ■

Foto: Lana Mršnik

Foto: Tomaz Primozic / FPA

Po premieri avtistične detektivke *Skrivnostni primer ali Kdo je umoril psa* (Gledališče Koper in SNG Nova Gorica):

»gasilska fotografija« ustvarjalcev predstave (1); ustanoviteljica koprskega Zavoda Modri december in osebnost Primorske za leto 2018 Patricija Lovišček z družino in igralec Žiga Udir (2); starosta alternativne kulture v Kopru Marko Brecej in nekdanji minister za kulturo, danes glavni tajnik ZOTKS Jožef Školč (3); nedavno upokojeni novinar časnika Delo Boris Šuligoj in vodja področja odnosov z javnostmi v Luki Koper Sebastjan Šik (4); tržaški pesnik in pisatelj Marko Kravos ter režiserka Renata Vidič (5).

Odprtje razstave Dragana Zlatanovića *Ti in jaz*

(od desne proti levi) likovni kritik in kustos Dejan Mehmedović, ki je predstavil fotografa, koprski fotograf Dragan Zlatanović, kustosi Galerije ob morju: režiserka Katja Pegan, fotograf Jaka Jeraša, akademski slikar in scenograf Milan Percan.

Foto: Ivan Loboda

Premiera družinskega mjuzikla *Obuti maček*

(Gledališče Koper in SMG): režiser Vito Taufer, avtor besedila Andrej Rozman Roza in dramaturg Dubravko Mihanović (1); premierni poklon: Ivo Godnič, Ivan Rupnik, Maruša Oblak, Rok Matek, Anja Drnovšek in Luka Cimprič (2).

Foto: Vid Jerčič

